

*Ми ї'ємось за те, чому
немає цін в усьому світі —
за Батьківщину.*
О. Довженко

Наукові інновації та передові технології

СЕРІЯ "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ"

СЕРІЯ "ЕКОНОМІКА"

СЕРІЯ "ПРАВО"

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук із державного управління»**

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Наукові інновації та передові технології»

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*

Випуск № 10(12) 2022

Київ – 2022

2. Klochko Yu. O., Hryn N. V. Spriannia malomu pidpriemnytstvu: stratehiia dii. Male pidpriemnytstvo i menedzhment v Ukraini: Zb. nauk. pr. K.: Instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva, 2016. S. 22-28.
3. Marchenko V. M., Kharytonenko D. V. Suchasni tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini. Ekonomichnyi visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut". №19, 2021. S. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.225854>
4. Svynchuk A.A., Kornetskyi A.O., Honcharova M.A., Nazaruk V.Ia., Husak N.Ie., Tumanova A.A. Sotsialne pidpriemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin. Posibnyk / Kyiv: TOV «Pidpriemstvo «VI EN EI», 2017. 188 s.
5. Mair J. Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. Journal of World Business. 2006. №41(1). P. 37-41.
6. Jan-U. Sandal The Social Entrepreneur Pyramid. With a Nordic Perspective on Social Entrepreneurship. 2010. P. 40.
7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Kilkist FOPiv za rik zroslo na ponad 80 000. Naibilshe pidpriemstv ziavylosia v IT-sferi. URL: <https://forbes.ua/news/>
9. Vahner I.M., Demko I.I. Vplyv Covid-19 na ekonomichnyi rozvytok maloho i serednoho biznesu v Ukraini. Visnyk universytetu bankivskoi spravy. 2020. №1(37). S. 59-66.

СЕРІЯ «Педагогіка»

УДК 378.147

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10\(12\)-262-274](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10(12)-262-274)

Акімова Олена Михайлівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, тел.: (068) 605-86-58, <https://orcid.org/0000-0002-0776-1908>

Кузнецова Оксана Вікторівна кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, тел.: (067) 299-65-84, <https://orcid.org/0000-0003-4224-5594>

Одарченко Вероніка Ігорівна кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, тел.: (067) 910-06-95, <https://orcid.org/0000-0003-1268-0309>

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У сучасних умовах розвитку демократичного суспільства триває модернізація системи освіти, яка супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці.

Ключовим чинником, який сприяє цьому процесу є підготовка майбутніх вчителів та їхнє подальше професійне вдосконалення. Темпи розвитку науки і економіки, зміни головного суб'єкта освіти – особистості того, хто отримує освіту вимагають переосмислення педагогічної діяльності. Тільки педагог з відкритою свідомістю здатний ефективно і результативно організувати освітній процес, спрямований на розвиток і соціалізацію здобувача освіти в умовах цифрової економіки.

Майбутній вчитель початкових класів повинен бути готовий до здійснення професійної діяльності в умовах, які стрімко змінюються. У

державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) зазначається, що духовна криза нашого суспільства, втрата багатьох ціннісних орієнтирів, а також складні соціально-економічні та політичні процеси призвели до кризового стану в освіті. Він виявляється в невідповідності знань запитам особистості, суспільним потребам та світовим стандартам. Завдання ліквідувати наявні диспропорції покладаються на школу. Проте логіка розвитку сучасного життя така, що кожний індивід повинен володіти сумою знань і вмінь, які набагато ширше виходять за межі шкільної програми. У Законі України «Про освіту», зокрема, зазначається, що одним із структурних компонентів освіти є самоосвіта. Отже, в період освоєння освітньої програми вищої професійної освіти, майбутній фахівець повинен не тільки опанувати певними видами діяльності, визначеними в стандарті, але і компетенціями професійної самоосвіти, що забезпечують його професійно-особистісний розвиток протягом усієї професійної діяльності.

Проблема самоосвіти особистості в сучасних умовах є актуальною для майбутнього спеціаліста, питання професійної самоосвіти вчителя початкових класів набуває особливого значення, що обумовлено нинішньою економічною і соціокультурною ситуацією та інтенсифікацією професійної діяльності в освітніх організаціях, вимогами ринку праці, де конкурентоспроможними стають фахівці, які володіють технологіями самоосвіти. При цьому ми розуміємо, що одним з критеріїв освіченості особистості слід розглядати її здатність до самоосвіти як умова повноцінного функціонування в суспільстві.

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня діяльність, структурні компоненти процесу самоосвіти, професійна підготовка, майбутні вчителі початкових класів.

Akimova Olena Mykhaylivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management, Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Rustaveli Ave., 7, Kharkiv, tel.: (068) 605-86-58, <https://orcid.org/0000-0002-0776-1908>

Kuznetsova Oksana Viktorivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management, Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Rustaveli Ave., 7, Kharkiv, 7, tel.: (067) 299-65-84, <https://orcid.org/0000-0003-4224-5594>

Odarchenko Veronika Igorivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management, Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Rustaveli Ave., 7, Kharkiv, tel.: (067) 910-06-95, <https://orcid.org/0000-0003-1268-0309>

SELF-EDUCATION ACTIVITY OF THE FUTURE PRIMARY CLASS TEACHER AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. In the modern conditions of the development of a democratic society, the modernization of the education system continues, which is accompanied by significant changes in pedagogical theory and practice.

One of the important conditions for the modernization of the education system is the training of future teachers and their further professional improvement. The rate of development of science and economy, changes in the main subject of education - the personality of the person receiving education require a rethinking of pedagogical activities. Only a teacher with an open mind is able to efficiently and effectively organize the educational process aimed at the development and socialization of the learner in the conditions of the digital economy.

The future primary school teacher must be ready to carry out professional activities in rapidly changing conditions. The state national program "Education" (Ukraine of the 21st century) states that the spiritual crisis of our society, the loss of many value orientations, as well as complex socio-economic and political processes have led to a state of crisis in education. It manifests itself in the inconsistency of knowledge with the demands of the individual, social needs and world standards. The task of eliminating existing disparities rests with the school. However, the logic of the development of modern life is such that each individual must possess a sum of knowledge and skills that go far beyond the boundaries of the school curriculum. In particular, the Law of Ukraine "On Education" states that one of the structural components of education is self-education. Therefore, during the period of mastering the educational program of higher professional education, the future specialist must not only master certain types of activities defined in the standard, but also the competencies of professional self-education that ensure his professional and personal development throughout his professional activity.

The problem of self-education of an individual in modern conditions is relevant for a future specialist, the issue of professional self-education of a primary school teacher acquires special importance, which is due to the current economic and socio-cultural situation and the intensification of professional activity in educational organizations, the demands of the labor market, where specialists who possess self-education technologies become competitive. At the same time, we understand that one of the criteria for the education of an individual should be considered his ability to self-educate as a condition for full functioning in society.

Key words: self-education, self-educational activity, structural components of the self-education process, professional training, future primary school teachers.

Постановка проблеми. Одним із вагомих чинників корінного поліпшення якості освітнього процесу сучасної школи слід визнати

компетентнісний підхід, що передбачає доцільне поєднання продуманих зовнішніх виховних впливів з активністю особистості в справі власного розвитку і вдосконалення. Час вимагає підвищення відповідальності кожної людини незалежно від її віку за формування провідних якостей особистості, вибір життєвої позиції.

Вчити людину вчитися – досить складне завдання сучасної школи, яке значною мірою реалізується вчителем в системі сучасної освіти. Вчити ж людину вмінню займатись самоосвітою протягом всього свідомого життя – завдання нині як ніколи актуальне.

Процес самоосвіти особистості є об'єктом вивчення філософів, соціологів, психологів, педагогів і представників інших наук. Його з повним правом можна вважати однією з найдавніших, але завжди актуальних проблем педагогічної теорії та практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше питання, пов'язані з самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням особистості, піднімалися ще в найдавніших філософських системах і знайшли відображення в творах філософів Стародавньої Греції та Риму. Такі філософи, як Сократ, Епікур та інші висловлювали чимало цікавих ідей про роль самоосвіти, самовиховання і самовдосконалення у формуванні особистості. Сократ закликав до самопізнання, з якого починається самовдосконалення особистості. Найвищою чеснотою він вважав мудрість, що є результатом пізнання. Демокріт, Епікур, Лукрецій та інші також надавали великого значення саме вдосконаленню особистості. Так, Демокріт стверджував, що людина може досягти моральної досконалості за рахунок формування таких цінних якостей, як самопізнання, самоконтроль, здатність до розумного самообмеження, самодисципліни. «Добрими людьми стають більше від вправи, чим від природи», - вважав він [1], Д. Дідро у своїй роботі «План» підкреслював, що необхідні якості вчителя – глибоке знання предмета, чесність, твердість, справедливість – необхідно розвивати, працюючи над собою [1].

Відомий український вчений В.О.Сухомлинський, визначаючи завдання виховання особистості, підкреслював: «Всебічний розвиток особистості – це створення індивідуального людського багатства, що поєднує в собі високі ідейні переконання, моральні якості, естетичні цінності, культуру матеріальних і духовних потреб» [2]. У вирішенні цього завдання найважливіша роль належить не тільки самоосвіті, а й вихованню та самовихованню. В. О. Сухомлинський писав: «Забезпечити всебічний розвиток людини – означає домогтися того, щоб становлення особистості тривало все життя ...» [2].

З точки зору В. О. Сухомлинського, самоосвіта та самовиховання – це постійний процес, межі якого немає. Це не тільки вимога суспільного прогресу, а й об'єктивно закономірний етап становлення людини. У педагогічній теорії є далеко не однозначне розуміння самовиховання і його змісту, як у педагогів, так і у психологів. Так, В. О. Сухомлинський визначав самовиховання як

об'єктивну вимогу розвитку суспільства, як найважливішу рушійну силу розвитку особистості, як свідомий, цілеспрямований вплив вихованця на самого себе, вдосконалення самого себе своїми власними силами [2]. В цілому таке визначення збігається з усталеною в педагогіці точкою зору на сутність процесу самоосвіти та самовиховання як діяльності усвідомленої і систематичної, основна мета якої – постійне вдосконалення людиною самої себе в активній взаємодії з навколишнім світом.

Мета статті – дослідження особливостей формування у майбутніх вчителів початкових класів структурних компонентів самоосвіти в процесі професійної підготовки та готовності до їх реалізації в професійній самоосвітній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перший структурний компонент процесу самоосвіти – адекватна самооцінка. Самооцінка у людей складається по-різному. Одні задовольняються поверхневою самооцінкою, що утворюється стихійно; інші прагнуть свідомо поглибити її, самокритичні до власної поведінки, особистісних властивостей, відносин, критично порівнюють себе з іншими. В цьому випадку самооцінка більш значуща для особистості: активізує самопізнання, слугує зростанню духовних, моральних потреб, посилює потребу в нових здібності, властивості характеру, способів самореалізації.

Самооцінка – це елемент самосвідомості, що характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особи, власних здібностей, етичних якостей і вчинків; важливий регулятор поведінки [3]. Самооцінка – це той компонент самосвідомості, який включає в собі і знання про власну особу, і оцінку людиною самої себе, і шкалу значущих цінностей, щодо якої визначається ця оцінка. В якості основи для реалізації оцінного ставлення до самого себе або самооцінки виступає самопізнання.

Самосвідомість або Я-концепція (стійка усвідомлювана і пережита система уявлень особистості про саму себе), на основі якої він формує самооцінку і будує свою взаємодію з іншими людьми, є основою і важливим регулятором процесів самоосвіти. Як інтегральне поняття, Я-концепція включає в себе систему якостей, що характеризують особистість людини: самосвідомість, самооцінка, самоповага, самолюбство, самовпевненість, самостійність та інше. З її допомогою визначається характер придбання нового досвіду і особливості його інтерпретації, регулюється соціальна поведінка особистості. Я-концепція пов'язана з процесами рефлексії, самоорганізації, саморегуляції, самовизначення, самореалізації, самоствердження тощо.

Самосвідомість визначається як «усвідомлення, оцінка людиною самого себе як суб'єкта практичної і пізнавальної діяльності, як особистості (тобто свого морального обличчя та інтересів, цінностей, ідеалів і мотивів поведінки)» [3]. У самосвідомості людина виділяє себе з навколишньої дійсності світу, визначає своє місце в круговороті природних і суспільних подій [3].

Результатом самопізнання людини є вироблення нею системи уявлень про самого себе. Ця система визначає ставлення індивіда до самого себе, виступає основою побудови взаємин з іншими людьми. Загальним інтегральним виміром «Я» виступає самоприйняття і самоповага особистості. Самоповага співвідносно з ціннісно-смысловими механізмами особистості; вона входить в структуру самосвідомості.

У свідомості кожної людини мотиви складають складну конструкцію, де одне підпорядковується іншому, причому їх залежність в різних ситуаціях може змінюватися.

Мотив – це те, що належить самому суб'єкту, є його стійкою особистісною властивістю, зсередини спонукає до здійснення певних дій. Відповідно до думки А. Маслоу, основна потреба людини – це самоактуалізація, прагнення до самовдосконалення і самовираження [4]. Він підкреслює, що самоактуалізуюча особистість завжди вибирає рух вперед, подолання перешкод. На думку А. Маслоу, самоактуалізація – явище вроджене, вона входить в природу людини, це одна з вроджених потреб [4].

Можна виділити мотиви особистісні (самоосвітою потрібно займатися, щоб було, за що поважати себе, чимось опанувати, чогось навчитися, домогтися; життєвих цілей) і соціальні мотиви (працювати над собою треба тому, що б заслужити добре ставлення оточуючих, чи не відстати від однолітків, щоб користуватися довірою і авторитетом в колективі). Величезне значення для розвитку особистості дитини мають мотиви встановлення і збереження позитивних взаємин з дорослими та іншими дітьми. Бажання заслужити схвалення, ласку дорослих і симпатію дітей є одним з основних мотивів у поведінці молодших школярів [2].

Наступний структурний компонент процесу самоосвіти – визначення мети. Цілі спочатку ставляться прості, усвідомлювані особистістю як першорядні, поступово вони заглиблюються в міру розвитку самосвідомості, тобто «уточнюються дією». Намітити мету роботи над собою – означає побачити себе узагальнено, в цілому, виділити основні напрями вдосконалення себе.

Наступний структурний компонент самоосвіти – складання програми самоосвіти, її плану, правил. Самоосвіта без програми зведеться до окремих випадкових дій, без будь-якої системи і послідовності. Програма самоосвіти – це змістовна сторона роботи над собою: що людині потрібно в собі сформувати, щоб бути впевненим у своїх силах і відповідно сприйматися оточуючими [2].

Конкретні дії щодо виконання програми – це план роботи над собою. У ньому наголошується, що належить зробити, що прочитати, яку систему вправ використовувати. Велику допомогу в організації цієї роботи може надати план і програма роботи над собою. Але за однієї неодмінної умови, коли ставлення до нього неформальне і створюється він з урахуванням особливостей своєї особистості, зайнятості, інтересів, смаків для роботи над собою. Програма

самоосвіти передбачає активне добування людиною інформації про навколишню дійсність і про самого себе, про хід процесу саморегулювання.

Процес саморегуляції, вироблення програми життєдіяльності та контролю за її виконанням передбачає активне отримання і переробку суб'єктом інформації про навколишню дійсність, про самого себе. Орієнтація в життєвих ситуаціях на високому рівні усвідомленості може здійснюватися з метою найбільш ефективного саморегулювання, врівноваження відносин із середовищем. Людина встановлює невідповідності між вимогами до нього і його поведінкою, тоді у нього виникає мета самовиховання. А. І. Кочетов вказує: програма самоосвіти вступає в дію «як тільки людина приймає самозобов'язання для її виконання» [3].

Прийняті самозобов'язання лише тоді можуть бути реалізовані, коли особистість контролює всю діяльність по самоосвіті.

Наступний структурний елемент процесу самоосвіти людини – прийняття рішення, це практично завжди вольовий акт.

З цього моменту включається ще один структурний компонент самоосвіти – застосування методів самовпливу (способи впливу на себе). Відповідно виділяємо три групи методів самовпливу при самоосвіті: методи самопізнання, методи самоврядування, методи самостимулювання. До методів самопізнання віднесемо рефлексію, самоспостереження, самоаналіз, самооцінку.

Рефлексією є аналіз власного психічного стану, процес пізнання свого внутрішнього світу, осмислення власних думок і переживань, усвідомлення того, як сприймають і оцінюють людину оточуючі. Рефлексія спирається на самоспостереження і виражається через самооцінку [5].

Самоспостереження – це метод самопізнання, при якому об'єктом спостереження є стану і дії самого наглядача людини. Самоспостереження – суб'єктивний процес, опосередкований індивідуально-психологічними особливостями [5]. Воно ніколи не обмежується констатацією того чи іншого відчуття або сприйняття; його результати пофарбовані емоційною оцінкою. У процесі самоспостереження людина прагне не тільки відзначити певний факт, але й дати йому відповідне пояснення.

За твердженням Б. М. Бім-Бада, як засіб самопізнання самоспостереження виявляється корисним, якщо прийняті до уваги обмеження, які накладені суб'єктивним характером цього процесу. Раціональні і корисні висновки на основі самоспостереження можливі тоді, коли воно поєднується з усвідомленим самоаналізом, рефлексією [5]. Самоспостереження зачіпає почуття людини, її думки, спонукає аналізувати і узагальнювати.

Під самоаналізом ми розуміємо самооцінку мінливих станів у процесі самовдосконалення. Самоаналіз здійснюється при достатній кількості даних на різних етапах самоосвіти. Здатність осмислювати вчинки і переживати їх є однією з найважливіших рис розвиненої особистості. Основою самоаналізу має

бути реальна практична поведінка при з'ясуванні та поясненні причин позитивних якостей і недоліків особистості. Самоаналіз завершується практичними висновками, і намічаються конкретні завдання по вдосконаленню особистості.

Самооцінювання може бути об'єктивним тільки в єдності з самоспостереженням і самоаналізом. Воно співвідносить реальну поведінку людини з нормальним, тобто з тим, яке потрібне, яким воно, на думку суспільства, має бути. Самоспостереження і самоаналіз сприяють здійсненню самоконтролю.

Самоконтроль – свідоме регулювання людиною власних станів, мотивів і дій на основі зіставлення їх з деякими суб'єктивними нормами і уявленнями. Становлення самоконтролю – один із центральних механізмів соціалізації; воно пов'язане із засвоєнням і прийняттям людиною вироблених суспільством норм поведінки, перетворення цих норм у внутрішні механізми саморегуляції.

В результаті самоконтролю здійснюється усвідомлений вибір допустимих і найбільш прийнятних форм реагування на обставини навколишньої дійсності. Важливим моментом самоконтролю виступає самообмеження. Ця здатність не притаманна людині від початку, а формується поступово, по мірі розвитку особистості.

Оптимальна педагогічна стратегія у формуванні самоконтролю полягає в поетапному розмежуванні контролюючих і оцінюючих функцій дорослого та дитини. На кожному віковому етапі співвідношення зовнішньої і внутрішньої регуляції змінюється, поки людина не досягає здатності самостійно оцінювати і направляти свою поведінку.

У процесі самоосвіти, самоконтроль має важливе значення. Залежить це від специфіки реалізації програми самоосвіти, де очевидна залежність від діяльності, від різних її видів і від її відповідності цілям самоосвіти і від того, наскільки повно самоконтроль підвищує стійкість діяльності по самоосвіті. Програма самоосвіти здійснюється тільки тоді, коли діяльність та розмаїття її видів підпорядковані цілям самоосвіти. Тут самоконтроль покликаний підпорядкувати діяльності по самоосвіті конкретні процеси.

Самоконтроль допомагає оцінити результати своєї роботи в самоосвіті. Частіше всього він приймає форму самозвіту. Самоконтроль є обов'язковою умовою адекватної цілеспрямованої, інтегрованої психіки, як зазначає [5]. Самоконтроль виступає як умова адекватного психічного відображення людиною свого внутрішнього світу й навколишньої її об'єктивної реальності. Якість самоконтролю, його адекватність залежать від самооцінки особистості.

Забезпечують просування особистості в її розвитку методи самоврядування. До них можна віднести самовпевнення, самокритику, самопримус, самоконтроль, самонаказ, самонавіювання.

Самовпевнення передбачає своєрідну дискусію з самим собою. На думку Б. М. Бім-Бада, самонавіювання – процес навіювання, адресований самому собі, один з прийомів самоврядування особистості» [6].

Важлива і третя група методів самоосвіти – методи самостимулювання: самозаохочення, самопокарання. Ними треба користуватись, коли необхідно закріпити емоційний стан від результату в самоосвіті. Самозаохочення передбачає позитивну оцінку діяльності людини. Самопокарання – це спосіб гальмування неправильно організованої діяльності за допомогою негативної оцінки дій.

Методи стимулювання допомагають формувати вміння правильно оцінити свою поведінку, що сприяє усвідомленню власних потреб – розуміння сенсу життєдіяльності, вибору мотивів і відповідних їм цілей, тобто того, що становить суть мотивації.

Методи впливу на емоційну сферу передбачають формування необхідних навичок в управлінні своїми емоціями, навчання саме управління конкретними почуттями, розуміння своїх емоційних станів та причин, що їх породжують [6].

Оволодіння здобувачами освіти знаннями теоретичних основ сучасної педагогічної науки, сприяє формуванню здатності осмислювати педагогічну дійсність з позиції загальнолюдських гуманістичних цінностей, здатності приймати оптимальні рішення у відповідності з педагогічними закономірностями процесу навчання і виховання; все це закладає основи для розвитку педагогічного мислення, для становлення індивідуального педагогічного світогляду здобувачів освіти і їх професійної позиції, що необхідно і для організації самоосвіти, у зв'язку з цим професійна підготовка орієнтує майбутнього фахівця на засвоєння достатнього обсягу знань про самоосвіту, стимулювання самовиховання, уявлення про значущість самоосвіти для формування особистості молодшого школяра, необхідність знань його вікових і індивідуальних особливостей; сутності, завдань, змісту, основних шляхів і засобів самоосвіти; передумов самоосвіти; основних етапів самоосвіти, форм і методів роботи з батьками учнів по залученню їх до організації процесу самоосвіти.

Готовність майбутнього вчителя до самоосвіти багато в чому визначається мотивами, що спонукають особистість до безперервного поповнення своїх знань (мотиваційна готовність);

- рівнем розвитку навичок самостійного оволодіння знаннями, вміннями (операційна готовність);
- вміннями самоорганізації пізнавальної діяльності в загальноосвітньому та професійному плані (вольова готовність);
- глибокими та міцними знаннями (змістовна готовність).

Пізнавальний інтерес як мотив самоосвіти займає перше місце. Його цінність полягає в тому, що процес самоосвіти набуває стійкості, цілеспрямованості, носить систематичний характер. Однак для здобувачів освіти педагогічного вишу недостатньо обмежуватися пізнавальними інтересами. Вони знаходять своє вираження у формуванні свого педагогічного кредо, підготовки себе до оволодіння професією вчителя, вони включають

пізнавальний інтерес не тільки до предмета своєї спеціальності, але й до професійних знань з педагогіки, психології, методики.

Як комплекс умінь, необхідних здобувачу освіти для організації процесу самоосвіти, ми розглядаємо такі:

1. Пізнавальні вміння:

- вміння організовувати самоспостереження, самопізнання, самоаналіз з урахуванням індивідуальних особливостей;
- вміння розуміти психічні стани;
- вміння відбирати необхідну інформацію.

Ці вміння вимагають достатнього розвитку сприйняття, уваги, мислення, уяви і пам'яті. Пізнавальні вміння дають можливість бачити результат власної діяльності, її переваги і недоліки. Ми можемо стверджувати, що вони утворюють основу професійної діяльності майбутнього вчителя.

Формування цих умінь орієнтоване, перш за все, на тренування педагогічної спостережливості, розвиток здатності швидко і правильно фіксувати внутрішній стан по дрібних зовнішніми проявами; розвиток педагогічної пам'яті, творчої уяви; розвиток вміння постійно контролювати себе, свої слова, вчинки тощо.

2. Проектувальні:

- проектування цілей і завдань самоосвіти;
- планування диференційованих завдань;
- відбір засобів і способів самоосвіти з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей; проектування особистості;
- бачення перспективи самоосвіти.

Проектувальні вміння дозволяють глядачеві формувати систему завдань організації процесу самоосвіти, планувати діяльність дитини і власну діяльність.

3. Організаторські вміння:

- об'єднати колектив на виконання поставлених завдань;
- визначати послідовність своїх дій;
- формувати колектив;
- організувати процес самоосвіти, викликати потребу в самоосвіти, створити психологічний настрій на ефективну роботу по самоосвіти, педагогічно доцільно організувати свою власну діяльність;
- управляти формуванням мотивів і способів самонавчання і поведінки.

Організаторські вміння забезпечують організацію власного життя і діяльності. Організаторська діяльність майбутнього вчителя включає вміння в області оперативного вирішення завдань.

4. Комунікативні вміння:

- формувати взаємини;
- створювати зону успіху;
- спиратися на «позитивне»;

- координувати зусилля;
- керувати спілкуванням.

Комунікативні вміння відносяться до загальнолюдських вмінь. Майбутньому вчителю необхідно знати і володіти формами і культурою спілкування. Коли ці вміння засвоєні, вони формують таку якість особистості як товариськість. У педагогічному спілкуванні однаково роль мають і здатність розуміти іншу людину, і здатність до самовираження.

5. Аналітичні вміння:

- вивчати колектив і особистість;
- здійснювати діагностику стану самоосвіти;
- аналізувати конкретні педагогічні ситуації;
- об'єктивно оцінювати вчинки;
- аналізувати досвід інших з метою узагальнення і перенесення об'єктивних форм, методів і прийомів в практику своєї роботи;
- на основі досягнутих результатів висувати і обґрунтовувати нові педагогічні завдання;
- виявляти ефективність виховної роботи в цілому і окремих виховних справ і заходів;
- навчатись аналізу та самоаналізу своєї діяльності.

6. Вміння саморегуляції:

- бути завжди терплячим,
- володіти собою в будь-якій ситуації,
- управляти своїми емоціями,
- постійно контролювати себе,
- бути делікатним з людьми,
- володіти своїм настроєм,
- проявляти підвищену вимогливість до себе.

Серед виділених нами умінь, необхідних для організації процесу самоосвіти, найбільш значущими є діагностичні вміння, вміння розуміти себе, проектувати самоосвіту, отримувати необхідну допомогу, створювати зону успіху.

У плані інтенсифікації процесу пізнання не менше значення має його самоорганізація, що включає оптимальний вибір прийомів роботи, планування часу, самоконтроль і самоаналіз. Самоосвіта завжди здійснюється на високому рівні активності особистості, напруженості пізнавальних, вольових та емоційних сил. Самоконтроль засвоєння якостей своїх знань, слабких місць дає можливість здобувачу освіти визначити у зв'язку з цим наступні освітні завдання та наступний цикл самоосвіти будувати найбільш свідомо.

Вольові та емоційні сторони діяльності підтримують самоосвіту, забезпечують оптимістичне прогнозування, наявність позитивних емоцій. Зі сказаного слід, що самоосвітня діяльність багато в чому забезпечується вольовою готовністю здобувача освіти.

Змістовна готовність забезпечується безперервним, цілеспрямованим оволодінням необхідними знаннями. Набуваючи нових знань, здобувач освіти завжди спирається на ті знання та вміння, якими він вже опанував. І чим їх більше, тим вільніше він оперує ними, тим ширше його можливості здійснювати самоосвітню діяльність. Самоосвіта студента завжди направлена на отримання нових відомостей, знань. Результатом самоосвіти є отримання нових знань, збільшення освіченості особи.

Основи самоосвіти закладаються у школі. Навчання у виші розглядається нами як якісно новий етап у цій галузі діяльності особистості. Але в основі своїй – це має бути продовженням самозбагачення молоді людини, майбутнього фахівця, початок якому покладено в закладі загальної середньої освіти. Повною мірою це належить до педагогічного ЗВО. Розвиток інтересу, усвідомленого прагнення до самоосвіти, формування навичок у цій галузі інтелектуальної діяльності майбутнього вчителя – одне з провідних завдань педагогічного ЗВО.

Висновки. Отже, самоосвіта – це вища форма самовдосконалення духовного і фізичного світу людини, при якому особистість одночасно є і суб'єктом, і об'єктом впливу.

Механізмами самоосвіти виступають мотиви і потреби особистості, саморегуляція.

Самоосвіта є найважливішою стороною освіти, що реалізується як під впливом педагогів і соціального середовища, так і на основі індивідуальних уподобань особистості. Самоосвіта відбувається лише шляхом включення людини в свідому працю. Основні цілі і завдання самоосвіти полягають у його суспільній та особистісній спрямованості, зв'язку особистого самовдосконалення з здійсненням суспільно-значущих завдань. Від ступеня розвитку здатності самостійно розуміти, засвоювати та використовувати продукти сучасної культури, науково-технічних, технологічних, індустріальних, професійних досягнень залежить соціальний, економічний та психофізіологічний стан людини в сучасному суспільстві. Здобувачі освіти педагогічних ЗВО мають змогу ознайомитися з безцінним досвідом видатних педагогів та психологів, взяти собі на замітку певні методи та прийоми, з метою їх подальшого впровадження в професійній діяльності.

Література:

1. Лаертський Д. Про життя, навчання та вислови знаменитих філософів. - М., 1979.-С 360.
2. Сухомлинський В.О. Виховання і самовиховання/ Збірник творів у 5-ти т. - Т.5. - С.229-239.
3. Костюченко Л.В. Формування готовності до майбутньої професійної діяльності вчителів початкових класів у комплексі «училище – університет» : автореф. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л.В. Костюченко. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 19 с.
4. Маслоу А. Самоактуалізація / Психологія особистості: тексти. - М., 1982. - 110 с.
5. Бухлова Н. В. Тренінг про тренінг: формування самоосвітньої компетентності учнів / Н. В. Бухлова. — К. : Шк. світ, 2009. — 128 с. – С. 41.

6. Синельников В.М. Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості // Педагогіка і психологія. - 2005. - № 3. - С.34-36.
7. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998. – 200 с.

References:

1. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). Vychovannia i samovykhovannia [Education and self-education]. Vybrani tvory – Selected works (Vols. 1-5). Kyiv : Rad. Shkola [In Ukrainian].
2. Kostiuchenko, L.V. (2013). Formuvannia hotovnosti do maibutnoi profesiinoi diialnosti vchyteliv pochatkovykh klasiv u kompleksi «uchylyshche – universytet» [Formation of readiness for future professional activities of primary school teachers in the "school-university" complex]. Extended abstract of candidate's thesis. Переяслав-Хмельницький [In Ukrainian].
3. Bukhlova, N.V. (2009). Treninh pro treninh: formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti uchniv [Training about training: formation of self-educational competence of students]. Kyiv : Shk. Svit [In Ukrainian].
4. Synelnykov, V.M. (2005). Samovykhovannia yak diialnist i yoho psykholohichni osoblyvosti [Self-education as an activity and its psychological features]. Pedagogika i psykholohiia – Pedagogy and psychology, 3, 34-36 [In Ukrainian].
5. Khomych, L.O. (1998). Profesiino-pedahohichna pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv [Professional and pedagogical training of primary school teachers]. Kyiv : Mahistr-S [In Ukrainian].